

MÁLOKTO V DETSTVE
SA VYHOL JEJ OBRÁZKOM
ZOMRELA
BOŽENA
PLOCHÁŇOVÁ

MGR. PETER CABADAJ

An obituary for a well-known illustrator of popular children's books. She participated in making dozens of books, and collaborated with the most prominent Slovak writers of books for children and youth. She received several prestigious awards for her work.

Keywords: Božena Plocháčňová, literature for children and youth, illustrator, humorist, cartoonist

 petercabadaj5@gmail.com

Vo veku 91 rokov zomrela 11. augusta 2020 v Bratislave známa ilustrátorka obľúbených detských knižiek a karikaturistka Božena Plochánová (narodená 2. 1. 1929 v Prahe).

Kreslenie ju bavilo od útleho detstva. Základy kumštu získala na Štátnej grafickej škole v Prahe, kde vyrastala v mestskej štvrti Vinohrady. Po presťahovaní do Bratislavy, keďže sa popri výtvarnom umení venovala aj tancu, účinkovala rok ako baletka – elévka v Slovenskom národnom divadle.

REDAKTORKA ROHÁČA

Kľúčovým dátumom v kariére Boženy Plochánovej bol rok 1952, keď nastúpila do redakcie populárneho humoristicko-satirického týždenníka *Roháč*. Pôsobila v ňom úctyhodných 40 rokov, no okrem tohto periodika uverejňovala svoje kresby aj v iných domácich časopisoch.

Patrila k prvým ženám, ktoré sa profesionálne venovali kreslenému humoru. Medzi jej najznámejšie diela možno zaradiť komiks *Bill a Mary*, ktorý pôvodne tvorili „westernovo“ ladené príbehy manželského páru, až neskôr boli prenesené do súčasných realií. Išlo vskutku o nekonečný seriál – na stránkach *Roháča* sa objavoval týždeň čo týždeň dvadsať rokov! Totalitná „verchuška“ zrejme od neho čakala lacné ironické zosmiešňovanie divokého západu, ale komiks vycibrene pranieroval hlavne našské prehrešky voči bontónu, negatívne ľudské vlastnosti či rôzne iné dobové anomálie.

Ako na margo zosnulej ilustrátorky trefne uviedol Daniel Hevier, „málokto v detstve sa vyhol jej obrázkom. A prečo by sme sa im vyhýbali. Radi sme im prichádzali v ústrety. Spievali nám z obálok a ilustrácií prevažne detských kníh...“ Nemožno však obísť ani Plochánovej bohaté humoristické dielo vytvorené pre časopis *Roháč*, kde vyrástlo niekoľko generácií karikaturistov. Novinárom zvykla vravievať, že jej nápady vznikali v priebehu redakčných porád a diskusií, že námety vymýšľali často všetci spolu. Pripomeňme v tejto súvislosti, že v *Roháči* aj napriek sústavnému ideologickému tlaku prevažoval naozaj ľudský a múdry humor. Kultivovali ho silné autorské

značky – Viktor Kubal, Tomáš Janovic, Klára Jarunková, Mikuláš Sliacky, Milan Vavro, Peter Petiška a ďalší. Oprávnené možno konštatovať, že toto humoristické periodikum zohralo pozitívnu rolu a pre čitateľov bolo povzbudením v nie vždy žičlivých časoch. Prejavilo odvahu vystreliť si aj z vecí, ktoré vtedajší komunistický režim považoval za nedotknuteľné. Registrujeme to najmä v spôsobe zobrazenia témy – v kresbách sa dalo čítať akoby medzi riadkami, a to Plochánová zvládala bravúrne.

ZNAMENITÁ ILUSTRÁTORKA

Ťažiskovú líniu tvorby Boženy Plochánovej predstavujú ilustrácie detských titulov a školských učebníc. Jej kresby charakterizovala príznačná veselosť, hravosť a humor, ľahkosť prejavu a súčasne veľká výtvarná profesionalita, jednoduchosť, brilantnosť a precíznosť. Tým dokázala zaujať nielen detského, ale i dospelého čitateľa.

Spolupracovala s viacerými úspešnými literátkami, ktoré písali pre najmladšiu generáciu – s Kristou Bendovou, Elenou Čepčekovou, Máriou Ďuričkovou, Klárou Jarunkovou či Hanou Ponickou. Do pamäti celých generácií vďačných čitateľov prenikla ako ilustrátorka takých nezabudnuteľných ikonických knižiek, ako boli *Danka a Janka*, *Opi-ce z našej police*, *Bola raz jedna trieda*, *Cibulkove dobrodružstvá*, *Hrdinský zápisník*, *O Štoplíkovi, kým do školy nechodil*, *Osmijanko rozpráva*, *Osmijanko sa vracia*, *Meduška*, *Slávnosť u Pipy Dlhej Pančuchy*... Kreslila tiež populárne seriály pre deti v časopisoch *Včielka*, *Zornička* či *Fifík*. „Najlepšie sa mi robili *Opi-ce z našej police*,“ uviedla v jednom rozhovore. „*To ma fantasticky bavilo. Bol to skvelý text Kristy Bendovej, ktorej moje kresby vyhovovali. Bývala neďaleko na Mýtne a často sme sa navštevovali.*“

Božene Plochánovej bolo za jej dielo udelených niekoľko prestížnych ocenení. Napríklad v roku 1968 získala Cenu vydavateľstva Mladé letá za knihu *Cibulkove dobrodružstvá*, v roku 2009 ocenenie Zlatá rybka 2008 za knihu *Danka a Janka*, o rok neskôr titul Najkrajšia detská kniha leta za rozprávkový opus *Osmijanko sa vracia* (2010)...

Češť pamiatke Boženy Plochánovej!